

B&B
VIŠJA STROKOVNA ŠOLA

Diplomsko delo višješolskega strokovnega študija
Program: Logistično inženirstvo
Modul: Vojaška logistika

**Vojna za Slovenijo 1991 na območju
Gorenjske (3. pokrajinski štab Teritorialne
obrambe – 3. PŠTO)**

Mentor: mag. Zvezdan Marković
Lektorica: Ana Peklenik, prof. slov.

Kandidat: Frančišek Svet

Ljubljana, avgust 2018

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorju mag. Zvezdanu Markoviću za napotke in strokovno pomoč pri izdelavi diplomske naloge.

Zahvaljujem se tudi lektorici Ani Peklenik, ki je mojo diplomsko nalogo jezikovno in slovnično pregledala.

Zahvaljujem se vsem, ki so mi stali ob strani in me spodbujali pri izobraževanju.

IZJAVA

»Študent Frančišek Svet izjavljam, da sem avtor tega diplomskega dela, ki sem ga napisal pod mentorstvom mag. Zvezdana Markovića«

»Skladno s 1. odstavkom 21. člena Zakona o avtorski in sorodnih pravicah dovoljujem objavo tega diplomskega dela na spletni strani šole.«

Dne _____

Podpis: _____

POVZETEK

Vojne so stalnica človekovega razvoja in življenja. Ob vsakem takšnem dogodku izstopajo določeni medijsko zanimivi boji. Veliko je tudi takšnih, o katerih se govori samo na lokalnem nivoju in v tej smeri bomo raziskovali gradivo in dogodke na območju Gorenjske. Iz takih obrobni dogodkov se namreč običajno pokažejo največje lekcije življenja.

Vojaška zgodovina beleži in proučuje vojne, bitke in dogodke iz preteklosti z namenom analizirati in proučiti odločitve poveljujočih, da jih v bodoče ne bi več ponavljali. Namen takšnega proučevanja je tudi lažje odločanje v kriznih situacijah, ki nas lahko doletijo.

V nalogi bomo zbrano gradivo analizirali in preučili. V prvem delu bomo predstavili začetke in razvoj Teritorialne obrambe s poudarkom na območju Gorenjske. V nadaljevanju bomo kronološko razdelili potek dogodkov na območju 3. PŠTO in vse spremljevalne dogodke ter vpletene strani v vojni 1991. Ob zaključku bomo izpostavili in poudarili ključne točke v bojih in akcijah na omenjenem območju. Pridobljeni rezultati so uporabni v prihodnosti v primeru podobnih situacij ali pri načrtovanju vojaških operacij.

KLJUČNE BESEDE

- Teritorialna obramba Republike Slovenije
- 3. pokrajinski štab Teritorialne obrambe
- vojna za Slovenijo 1991
- gorenjska pokrajina
- Jugoslovanska ljudska armada

ABSTRACT

Wars are a constant of human development and life. In every such event, certain media interesting fights stand out. There are also many that are only discussed at the local level, and in this direction we will investigate materials and events in the Gorenjska region, because from such peripheral events, the most important lessons of life are usually shown.

Military history records and studies wars, battles and events from the past in order to analyze and examine the decisions of the commanders so that can no longer repeat them in the future. The purpose of this study is also to facilitate decision-making in crisis situations that can catch us.

In the task we will analyze and study the collected material. In the first part, we will present the beginnings and development of the Territorial Defense with an emphasis on the Gorenjska region. In the following, we chronologically distribute the course of the events in the area of 3rd provincial Territorial Defense Staff and all the accompanying events and the parties involved in the war in 1991. At the end, we will be able to use the results obtained in the future in case of similar situations or when planning military operations.

KEYWORDS

- Territorial Defense of the Republic of Slovenia
- 3rd Provincial Territorial Defense Staff
- War for Slovenia 1991
- The Gorenjska region
- Yugoslav People's Army

KAZALO

1	UVOD	1
1.1	Predstavitev problema.....	1
1.2	Cilji naloge	1
1.3	Predpostavke in omejitve	2
1.4	Metode dela	2
2	TERITORIALNA OBRAMBA REPUBLIKE SLOVENIJE	3
2.1	Razvoj Teritorialne obrambe na Slovenskem	3
2.2	Gorenjska pokrajina Teritorialne obrambe.....	4
3	VOJNA ZA SLOVENIJO 1991.....	6
4	DOGODKI NA OBMOČJU 3. PŠTO GORENJSKA	8
4.1	Kronološki pregled dogodkov	9
4.1.1	Leto 1989.....	9
4.1.2	Leto 1990.....	9
4.1.3	Leto 1991, leto vojne za Slovenijo.....	10
4.1.4	26. junij – zgodovinski dan	10
4.1.5	27. junij – premiki	11
4.1.6	28. junij – okrepljeno bojno delovanje.....	14
4.1.7	29. junij – druga ofenziva	17
4.1.8	30. junij – letalski napad.....	19
4.1.9	1. julij – predaja.....	20
4.1.10	2. julij – spopadi se nadaljujejo.....	22
4.1.11	3. julij – sklenjeno premirje	23
4.1.12	Zaključni dnevi	23
5	RAZMERJE VOJAŠKIH SIL NA OBMOČJU 3. PŠTO	24
5.1	Teritorialna obramba	24
5.1.2	Logistične zagotovitev.....	25
5.2	Jugoslovanska ljudska armada	26
5.2.1	Logistična zagotovitev.....	27
6	GOSPODARSKA PODJETJA V OBRAMBI.....	28
7	ZAKLJUČEK	29
	LITERATURA IN VIRI	32

KAZALO SLIK

Slika 1: Razdelitev pokrajn TO	5
Slika 2: Postroj 30. razvojne skupine TO v Kočevski reki 17. decembra 1990	6
Slika 3: Barikada v Šentvidu	11
Slika 4: Lahki oklepnik Praga	13
Slika 5: Brnik po letalskem napadu.....	14
Slika 6: Uničeno vozilo avstrijskih novinarjev.....	15
Slika 7: Zavzetje MP Jezersko, 29. junij 1991.....	19
Slika 8: 12. junij: slovenska zastava plapola na Triglavu	23

KAZALO TABEL

Tabela 1: Mobilizacija pripadnikov TO junija 1991	24
Tabela 2: Pregled zajetih, prebeglih, ranjenih in mrtvih pripadnikov JA	25

KRATICE IN AKRONIMI

SFRJ:	Socialistična federativna republika Jugoslavija
TO:	Teritorialna obramba
JA/JLA:	Jugoslovanska armada/Jugoslovanska ljudska armada
3. PŠTO:	3. pokrajinski štab Teritorialne obrambe
SV:	Slovenska vojska
NOB:	Narodni osvobodilno boj
SLO:	Splošna ljudska obramba
RŠTO:	Republiški štab Teritorialne obrambe
ZSMS:	Zveza socialistične mladine Slovenije
ZKJ:	Zveza komunistov Jugoslavije
DEMOS:	Demokratska opozicija Slovenije
JVL:	Jugoslovansko vojno letalstvo
ZIS:	Zvezni izvršni svet
NOB:	Narodno osvobodilni boj
SLO:	Splošna ljudska obramba

1 UVOD

1.1 PREDSTAVITEV PROBLEMA

Vojne na območju Balkana so v zgodovini vplivale na razvoj in krepitev različnih narodov na dokaj majhnem območju. Zgodovinsko gledano smo bili Slovenci obdobje nagnjeni k želji po svoji državi, vendar nam tega nikakor ni uspelo udeležiti. Po zaključku obeh svetovnih vojn smo stopili na pot povezovanja z balkanskimi državami pod vodstvom maršala Josipa Broza Tita v skupnosti šestih republik v enotni Socialistični federativni republiki Jugoslavijo (SFRJ). Po smrti maršala Josipa Broza Tita leta 1980 je zaradi notranjih trenj v Jugoslaviji znova vzkalila želja po možnosti samoodločbe in tako smo se Slovenci na zgodovinskem referendumu odločili za samostojno pot, kar je prineslo novo vojno.

Desetdnevna vojna za samostojno Republiko Slovenijo je imela tako močan vpliv, da je zedinila in utrdila odločenost naroda za samostojnost. Seveda smo imeli tudi na drugi strani močnega vojaškega nasprotnika, ki je svojo vojaško moč začel izkazovati 26. junija 1991. Tega dne so se začeli premikati vojaški vozili in tehnike iz različnih delov mlade države na mejna območja in objekte posebnega pomena. Po pokrajinah Slovenije so se začeli odvijati medijsko zelo podprti in obravnavani oboroženi spopadi med Teritorialno obrambo (TO) in slovensko milico (policijo) na eni ter Jugoslovansko ljudsko armado (JLA) na drugi strani.

Na območju Gorenjske je bilo izpostavljeno prizorišče bojev na območju letališča Brnik in Karavanškega platoja oziroma mejnega prehoda, vzporedno so se odvijali tudi boji na mejnih prehodih Rateče, Korensko sedlo, Ljubelj in Jezersko ter na oddajniku Krvavec. Vsa ti vzporedni boji na območju 3. pokrajinskega štaba Teritorialne obrambe (3. PŠTO) so in bodo predmet proučevanja v nadaljevanju naloge.

1.2 CILJI NALOGE

Namen diplomske naloge je zbrati relevantne podatke, jih raziskati, analizirati ter proučiti in ugotoviti potek ter glavne značilnosti oboroženih spopadov na območju 3. PŠTO v času vojne za Slovenijo 1991. V zaključku naloge nameravamo povzeti sklep v smislu, kaj in kako bi danes delovali v primerjavi s podanimi dejstvi iz proučevanih dogodkov, ter kako bomo lahko svoje izkušnje uporabili za morebitne podobne situacije doma in po svetu v mirovnih operacijah in misijah.

Pred izdelavo diplomske naloge smo si zadali tri cilje:

1. objektivno analizirati oborožene spopade, ki so se zgodili na Gorenjskem v obdobju vojne za Slovenijo leta 1991. S pridobljenimi podatki bomo lahko

- izpostavili prelomne točke poteka vojne na območju Gorenjske in slabe oziroma dobre odločitve obeh vpletenih strani v spopadih;
2. ugotoviti, kako so se enote slovenske Teritorialne obrambe na Gorenjskem logistično oskrbovale;
 3. prenesti zaključke analize v prvem delu v današnji čas in predvideti potek dogodkov, če bi se oboroženi spopadi zgodili danes z večjo usposobljenostjo poveljujočega kadra in vojakov. Z zaključki analize nasprotne strani bomo izpostavili določene vzporednice med Jugoslovansko ljudsko armado (JLA) in Slovensko vojsko (SV) danes, ko deluje v mednarodnem okolju in se lahko znajde v situaciji, kjer bi prišlo do incidenta s slabše oboroženim, vendar številčnejšim in motiviranim lokalnim prebivalstvom.

1.3 PREDPOSTAVKE IN OMEJITVE

Za lažje razumevanje dogajanja na območju odgovornosti 3. PŠTO Gorenjske, ki so pripomogli k uspešnemu zaključku vojne za Slovenijo, bo treba dogodke razčleniti in predstaviti v kronološkem smislu. Pridobljene izkušnje iz desetdnevne vojne, ki jih je slovenska Teritorialna obramba pridobila v omenjenem obdobju na celotnem območju odgovornosti 3. PŠTO na Gorenjskem, so izjemno dragocene za SV, še posebej pri delovanju v mirovnih operacijah in misijah.

Dane omejitve pri raziskovanju in pridobivanje kredibilnih informacij so v smislu zakonodaje, ki ureja dostopnost in uporabo arhivskega gradiva. Posledično bo to tudi glavna omejitev pri izdelavi naloge. Arhivsko gradivo JLA se hrani v beograjskih arhivih in je nedostopno, hkrati je tudi primarno arhivsko gradivo štabov, poveljstev in enot TO zaradi zakonodaje težko dostopno. Zato bodo spomini pripadnikov TO RS in milice (policije), ki so takrat delovali in sodelovali v vojni za Slovenijo ter objavljena literatura s področja vojaškega zgodovinskega temeljno gradivo pri pisanju diplomske naloge.

1.4 METODE DELA

V nalogi bomo uporabili naslednje metode dela:

- deduktivno metodo za prikaz splošnih okoliščin ter konkretne predstavitve bitke,
- analitično metodo za razčlenjevanje celote v posamezne dele,
- metodo deskripcije za opisovanje posameznih primerov, korektno uporabo, študijo in interpretacijo že napisane literature,
- metodo kompilacije – uporabo zapiskov, navedb in citatov drugih avtorjev,
- komparativno metodo – primerjali bomo dejstva, dogodke in odnose oziroma razmerja med stranmi, vpletenimi v oborožene spopade.

2 TERITORIALNA OBRAMBA REPUBLIKE SLOVENIJE

Po končani 2. svetovni vojni se je Jugoslavija na različnih zasedanjih odločala, kakšno ureditev države želi ljudstvo različnih narodnosti pod okriljem in zastavo ene države. V letu 1963 se je z novo ustavo preimenovala v Socialistično federativno republiko Jugoslavijo (SFRJ), med transformacijo države je vzporedno potekala preoblikovanje vojske v glavno oboroženo silo skupne države različnih narodov. Uradno je bila glavna in edina vojaška sila v Jugoslaviji Jugoslovanska ljudska armada (JLA). Globalno zaostrovanje med vzhodnimi in zahodnimi silami, nestabilno politično okolje na Bližnjem vzhodu in tako imenovana »praška pomlad«, ko je v takratni Češkoslovaški republiki prišlo do menjave vodstva ter posledično do novih ideoloških pogledov z radikalno gospodarsko in družbeno reformo, je botrovalo odločitvi petih držav Varšavskega pakta po vojaški intervenciji proti Češkoslovaški, ki so jo zasedle v nekaj urah (Bolfek, 2011, str. 21). Vsi ti dogodki so povzročali preganjavice pri takratnem vodstvu SFRJ in bili povod za spremembo obrambne doktrine. Učinek sprememb je bil v delitvi obrambnih sil, JLA je predstavljala glavno obrambno silo, katere namen je bil upočasniti ali odbiti napad sovražnika ali pa vsaj omogočiti pogoje za uspešno formiranje novoustanovljene obrambne enote teritorialnih sil.

Temelji in strategija delovanja TO so se naslanjali na izkušnje partizanskega boja v 2. svetovni vojni. Formacije in taktična delovanja so izhajala iz koncepta pokrajinsko razdeljene enote, sestavljene iz lokalnih prebivalcev, ki bi se borili in nudili oborožen odpor na lokalni ravni. Strategija je bila stalna izvedba bojnih delovanj po nasprotniku ter mu povzročati izgube in vnašati strah v njihove vrste.

2.1 RAZVOJ TERITORIALNE OBRAMBE NA SLOVENSKEM

Vse republike so začele ustanavljati in razvijati lastno obrambo. Slovenci smo imeli ves čas zgodovinsko težnjo po lastni vojski in smo v tej odločitvi federalne oblasti videli novo priložnost po lastni vojski. Začetno stanje je bilo postavljeno v sklop armade, kar pomeni, da se je vsesplošna ljudska obramba popolnjevala iz vrst vojske, imeli pa so vzpostavljen štab z ožjim, stalno popolnjenim kadrom. Upoštevali so predlog Rudolfa Hribernika - Svaruna¹ in vse enote TO iz vrst JLA prerazporedili pod poveljstvo in pristojnost republike. Te enote so bile formirane iz vojaških obveznikov, mladincev, popolnjevali pa bi jih z nerazporejenimi borci iz Narodno osvobodilnega boja (NOB) ter z vojaki, ki so odslužili vojaški rok.

Razvoj obrambe delimo na tri pomembna obdobja.

¹ Rudolf Hribernik - Svarun: republiški sekretar za narodno obrambo

Prvo je zajemalo formiranje glavnega štaba za Splošno ljudsko obrambo (SLO), nadaljevali so z ustanavljanjem conskih štabov in prostorskih enot po občinah. Leta 1971 so bile do takrat imenovane »partizanske enote« preoblikovane v »teritorialne enote«.

Drugo obdobje razvoja je potekalo od leta 1974 do 1980, kjer je bil poudarek na občinskih štabih in odgovornosti prostorskih območij. V tem obdobju so potekali tudi postopki zamenjave zastarelega orožja in opreme s sodobnejšim.

Tretje obdobje štejemo od leta 1980 do vojne za Slovenijo oziroma do njenega preoblikovanje v današnjo Slovensko vojsko. V tem obdobju je armada že slutila določeno stopnjo nevarnosti in povečanje moči v takšni strukturi TO, zato so začeli z obveznim umeščanjem svojih aktivnih častnikov v formacije TO ter obveznim skladiščenjem oborožitve večjega kalibra znotraj območij vojašnic in skladišč pod nadzorom armade (Bolfek, 2011).

2.2 GORENJSKA POKRAJINA TERITORIALNE OBRAMBE

Republika Slovenija je v svojem razvoju TO uporabila koncept delitve območja po sistemu pokrajin v državi. Tako smo dobili naslednje štabe TO:

- Republiški štab za Teritorialno obrambo (RŠTO) – Ljubljana,
- 2. pokrajinski štab Teritorialne obrambe – Novo mesto,
- 3. pokrajinski štab Teritorialne obrambe – Kranj,
- 4. pokrajinski štab Teritorialne obrambe – Postojna,
- 5. pokrajinski štab Teritorialne obrambe – Ljubljana,
- 6. pokrajinski štab Teritorialne obrambe – Nova Gorica,
- 7. pokrajinski štab Teritorialne obrambe – Maribor,
- 8. pokrajinski štab Teritorialne obrambe – Celje,
- 30. razvojna skupina – Kočevska reka,
- 2 učna centra².

² Učna centra sta bila ustanovljena z namenom usposabljanja slovenskih nabornikov, ki bi morali služiti vojaški rok zunaj meja Slovenije. Centra sta bila v Pekrah pri Mariboru (710. UC) in na Igu pri Ljubljani (510. UC).

Slika 1: Razdelitev pokrajin TO
(Vir: Kladnik, 2011)

3. pokrajinski štab Teritorialne obrambe (3. PŠTO) je pokrival območje Gorenjske. Poveljstvo štaba je bilo v Kranju. Poleg 31. območnega štaba TO (31. ObmŠTO), ki je pokrival območje Kranja, sta v pokrajini delovala še dva območna štaba TO, 35. ObmŠTO z lokacijo v Škofji Loki in 33. ObmŠTO, umeščen v Radovljici.

3. PŠTO je na svojem območju pokrival zelo pomemben objekt v smislu »okna v svet«, to je letališče Brnik³, v začetku junija so dobili tudi predor pod Karavankam, ki je predstavljal glavno prometnico proti Evropi. Vzporedno so imeli tudi mejne prehode Rateče, Korensko sedlo, Jezersko in Ljubelj. Na območju se nahaja tudi oddajnik na Krvavcu. Oprema in orožje je bilo v prvem obdobju podedovano iz JLA, precej zastarelo, predvsem trofejnega značaja in vseh mogočih kalibrov⁴. V nadaljevanju razvoja so se na podlagi ekonomskih uspehov občine same odločale za nakupe sodobnega orožja. Oblačila so prilagodili pokrajinskim značilnostim, planinske enote so npr. nosile dolge hlače, pokrivala so bila planinske kape z enotno oznako, rdečo zvezdo. Jezik v slovenski TO je bil izključno slovenski na vseh nivojih. Od prvih začetnih dni ustanovitve TO smo Slovenci pokazali močno željo po svoji vojski ter resno pristopili k organizaciji in strateškem formiranju enot TO. V letih po Titovi smrti so bile ekonomska razmere slabe, vladala je politična nestabilnost,

³ Letališče Brnik je bilo zelo pomembno tudi za JLA, zato so imeli namensko določeno najmočnejšo enoto na območju Slovenije izključno namenjeno za zavarovanje letališkega območja. Ta enota je bila 1. oklepna brigada formacije »A«, nameščena v vojašnici Vrhnika.

⁴ Kaliber: je notranji premer cevi ali premer izstrelka pri strelnem orožju (SSKJ, 2000).

na Kosovu je bila kriza. Takrat je bila v Sloveniji prepoznana zgodovinska priložnost za ustanovitev lastne države, v kateri bomo sam svoj gospodar.

Slika 2: Postroj 30. razvojne skupine TO v Kočevski reki 17. decembra 1990
(Vir: Wikipedija, 2017)

3 VOJNA ZA SLOVENIJO 1991

Po plebiscitu decembra leta 1990, ko so se državljani in državljanke Slovenije ob 93,2-odstotni udeležbi na volitvah s prepričljivo večino 88,5 % odločili za svojo pot v neodvisno in samostojno Slovenijo, je bilo po zakonskih določilih treba rezultat plebiscita uveljaviti v pol leta. V tem časovnem obdobju so potekale priprave in sprejemanje določenih zakonov, ki so bili potrebni za neoviran prehod in izpolnitev volje volivcev. Pri tem so morali premagati številne ovire, ki sta jih postavljala tako Zvezni izvršni svet (ZIS) kot nekatere velesile mednarodne skupnosti⁵.

Dan »D« za nastanek nove države je bil določen: 26. junij 1991 s slovesnostjo na Trgu republike v Ljubljani ob 21.15, ko je ob spremljavi državne himne potekala zamenjava stare zastave z novo. Samo proslavo so preletavala letala jugoslovanskega vojnega letalstva, istega dne so se na območju reškega korpusa

⁵ Mednarodna skupnost: okolje v takratni Evropi, razpad Sovjetske zveze, prva zalivska vojna in združevanje Nemčije je bilo preveč težko in nestabilno za voditelje, zato niso bili naklonjeni dodatnemu zaostrovanju situacije na Balkanu.

začeli vojaški premiki armade na mejne prehode z Italijo. Prvi oboroženi spopad z armado se je zgodil 27. junija na barikadi v Pogancih pri Novem mestu, ko so uspešno blokirali motorizirano protiletalsko enoto iz Karlovca, namenjeno proti Brniku.

Naslednjega dne se je ob 2.30 zjutraj zgodil premik 1. oklepne brigade formacije »A«⁶ z nalogo zasesti in zavarovati območje letališča Brnik, ki je predstavljal strateško mesto. Tega dne v jutranjem času so se začeli premiki vojaških enot JA na vseh straneh in z jasnim ciljem in nalogo: zasesti mejne prehode in objekte posebnega pomena. V jutranjih urah se je sestalo razširjeno predsedstvo Republike Slovenije z namenom pregledati trenutno stanje in uskladiti postopke ter ukaze za naprej. Med tem časom je iz Zagreba prispela brzojavka generala Kolška⁷, poveljnika 5. vojaškega območja (5. VO) z naslednjo vsebino: *»Gospod predsednik, obveščamo vas, da je naloga 5. VO, da prevzame vse mejne prehode in zavaruje državno mejo SFRJ. Računamo na sodelovanje vseh organov in prebivalcev Republike Slovenije. Nalogo bomo brezpogojno izvršili, kar pomeni, da bomo postopali tudi po pravilih bojne uporabe enot. Vsak odpor bo zlomljen, za posledice pa bodo odgovarjali naredbodajalci in izvršitelji.«* (Janša, 2013, str. 213)

Tako je postalo jasno, da je na tehničnem obstoj neodvisne samostojne mlade republike zato so izdali ukaz o oboroženem odporu na celotnem ozemlju Republike Slovenije.

Ukaz se je nemudoma razposlal po pokrajinskih štabih in desetdnevna vojna se je začela.

⁶ Formacija »A« je imela od 60- do 100-odstotno popolnjenost z moštvom, v sestavi je imela do 4 rodovske brigade s po 4 bataljoni, ki so bili 60–75-odstotno popolnjeni z moštvom stalne sestave. Taka enota je bila v Sloveniji leta 1991 1. oklepna brigada na Vrhniki, glavna naloga je bila zasedba letališča Brnik.

⁷ General Konrad Kolšek: Slovenec, ki je poveljeval 5. vojaškemu območju, odgovornemu za območje Slovenije. Poveljeval je enotam, ki so izvajale agresijo na R Slovenijo. Zaradi svoje »neučinkovitosti oziroma omahljivosti« je bil 1. julija razrešen dolžnosti poveljnika 5. VO.

4 DOGODKI NA OBMOČJU 3. PŠTO GORENJSKA

Gorenjska pokrajina je umeščena v severozahodni del Slovenije in predstavlja 10,5 % celotnega ozemlja Republike Slovenije. Geografsko je na severu omejena z gorovjem Karavanke, ki so naravna prepreka med Slovenijo in Avstrijo. Na zahodu se raztezajo mogočne Alpe, ki se postopoma spuščajo proti jugu in severni Primorski. Vsa ta gorata območja so načeloma dobro prevozna in prepredena s cestami, vendar na višje ležeče točke lahko dostopamo samo peš. V osrčje pokrajine iz smeri Ljubljane sega Ljubljanska kotlina, ki se od Radovljice začne spreminjati v dolino reke Save. Ta geografska značilnost pokrajine kanalizira agresorja in mu ne omogoča različnih možnosti dostopa. Večja mesta in kraji pokrajine so Kranj, Škofja Loka, Radovljica, Bled, Jesenice in Kranjska Gora.

Jugoslovanska armada je imela na območju razvrščene naslednje enote:

- planinska brigada formacije »B«⁸ iz Kranja,
- planinski bataljon Bohinjska Bela,
- prednja protiklepnata baterija formacije »R«⁹ na Jesenicah,
- mejni odseki s poveljstvom v Radovljici,
- helikopterska eskadrilja na Brniku,
- rezervni inženirski polk v Škofji Loki,
- nekaj različnih skladišč opreme in orožja ter streljšč,
- center za prisluhe na Suhi pri Kranju.

Ključni objekti in mejni prehodi na območju 3. PŠTO:

- Letališče Brnik,
- Mejni prehod Karavanke,
- Mejni prehod Rateče,
- Mejni prehod Korensko Sedlo,
- Mejni prehod Jezersko,
- Mejni prehod Ljubelj,
- Železniški mejni prehod Jesenice,
- Radio televizijski oddajnik Krvavec.

⁸ Enote formacije »B«: 30- do 60-odstotno popolnjena s stalno sestavo (Vir: Švajncer, 1993, str. 21)

⁹ Enote formacije »R«: 10- do 30-odstotno popolnjena s stalno sestavo (Vir: Švajncer, 1993, str. 21)

4.1 KRONOLOŠKI PREGLED DOGODKOV

4.1.1 Leto 1989

Družbeno okolje v Jugoslaviji je bilo napeto že od leta 1989 zaradi stavk rudarjev na Kosovem ter zavračanja slovenske milice po kontingentu miličnikov za posredovanje. Istega leta so bili na celotni skupni državi napovedani in organizirani tako imenovani »mitingi resnice«, na katerih se je krepila vsesrbska ideologija po prevladi. Takšen miting je bil napovedan tudi za 1. december v Ljubljani, ko naj bi z vlakom iz Srbije prišlo večje število nacionalistov, vendar je republiški sekretar za notranje zadeve Tomaž Ertel izdal tri odredbe, ki so prepovedovale javne shode na območju Slovenije. Tako je miting resnice v Ljubljani klavrno propadel (Alidžanović et al., 2016, str. 65–66). JLA je začela reorganizacijo vojske in ukinila 9. armadno območje ter ustanovila 14. in 31. korpus, ki sta pokrivala Slovenijo pod poveljstvom 5. vojaškega območja, nameščenega v Zagrebu.

4.1.2 Leto 1990

V začetku leta je predsednik skupščine Slovenije Miran Potrč razpisal prve večstrankarske volitve, izvedene so bile v dveh krogih, na katerem so na koncu slavile zmago pomladne stranke, usmerjene v desno in povezane v koalicijo Demokratična opozicija Slovenije (DEMOS)¹⁰. V drugi polovici januarja je bil v Beogradu sklican 14. izredni kongres Zveze komunistov Jugoslavije (ZKJ), na katerem je Slobodan Milošević želel uveljaviti unitarno srbsko smer. Zato je kongres protestno zapustila slovenska delegacija. Slovenska skupščina je sprejela več različnih amandmajev ter s tem določila Prešernovo sedmo kitico kot državno himno. Zaradi krepitve TO na Slovenskem je general Ivan Hočevar¹¹ 15. maja 1990 izdal Ukaz za prenos orožja in minskoeksplozivnih sredstev iz skladišč TO v varovana skladišča JLA. Na Gorenjskem so zavlačevali s predajo orožja in ga hkrati premikali na tajne lokacije. Sprejeta je bila tudi odločitev, da slovenski fantje služijo vojaški rok izključno na Slovenskem. Ključni dogodek se je zgodil 4. oktobra 1990, ko so specialne enote vojaške policije JLA zasedle RŠTO v Ljubljani. Najpomembnejši dogodek je bil plebiscit 23. decembra ter slavnostna razglasitev rezultatov tri dni pozneje. Izkazalo se je, da so volivci predlog, da postane Slovenija samostojna država, podprli (Alidžanović et al., 2016, str. 66–68).

¹⁰ DEMOS: leta 1990 so se v koalicijo desnih strank združile: Slovenska demokratična zveza, Socialdemokratska zveza, Slovenski krščanski demokrati, Slovenska kmečka zveza, Slovenska obrtniška stranka in Zeleni Slovenije.

¹¹ General Ivan Hočevar je bil do zamenjave oktobra leta 1990 poveljnik Republiškega štaba Teritorialne obrambe Slovenije.

4.1.3 Leto 1991, leto vojne za Slovenijo

Z resolucijo o sporazumni razdružitvi z Jugoslavijo so pospešeno potekale aktivnosti po dnevu »D«. Zavedanje, da osamosvojitve ne bo prijeten in neboleč prehod, je vodilo v ustanovitev republiške koordinacijske skupine za primer izrednih razmer v državi. Vojni svet JA je izvajal povečane pritiske na Slovenijo v smislu prepovedi spreminjanja državnih meja, podrejanja TO pod okrilje JLA ter nemotenega zagotavljanja nabornikov. 23. maja se je zgodil incident pred Učnim centrom Pekre, ko je JA oborožena in podkrepljena z oklepniki obkolila center. Pri izvozu oklepnikov iz vojašnice so tudi smrtno povozili demonstranta Josefa Simčika. Junij 1991 je bil zelo aktiven čas za Slovenijo, priprave in dejanja so se začela odvijati s pospešeno hitrostjo. Sprejete so bile Temeljna ustavna listina o samostojnosti in neodvisnosti R Slovenije, Ustavni zakon za njeno izvedbo in Deklaracija o neodvisnosti R Slovenije. Zvezni izvršni svet je sprejel odloke o carinski službi na mejah in pooblašča JNA, da prevzame, zavaruje in omogoči nemoteno delovanje carinske službe na mejnih prehodih (Alidžanović et al., 2016, str. 68–69).

4.1.4 26. junij – zgodovinski dan

Dnevi pred uradno razglasitvijo so dvigali nestrpnost in stanje se je zaostrovalo v smislu dviga bojne pripravljenosti v enotah JLA v Sloveniji, Hrvaški in Bosni in Hercegovini. Povečan je bil promet vojaških vozil v vseh smereh. TO je aktivirala mobilizacijo pripadnikov, ki je bila uspešna v 88 %. Na območju 3. PŠTO so določili težiščne točke: letališče Brnik in osvobajanje mejnih prehodov. Iz letališča Cerklje na Dolenjskem so prispeli na vojaški del Brnika vojaški piloti Jugoslovanskega vojnega letalstva (JVL) z namenom odpeljati letala tipa Kragulj v lasti slovenske TO proti notranjosti države. RŠTO je izdal ukaz, da se 25. junija do 24. ure prevzame mejne prehode, carinske objekte in kontrolo letenja. Na območju odgovornosti so določili mesta za prebežnike na območju Vogla (Kladnik, 2011, str. 254).

26. junija ob 21.15 je bila na Trgu republike pred skupščino¹² v Ljubljani s svečano proslavo razglašena neodvisna in samostojna Republika Slovenija. Samo proslavo so nekajkrat zmotili preleti letal JVL, vendar drugih provokacij ni bilo. Isti dan so na območju reškega korpusa opazili povečan promet vojaških vozil v smeri mejnih prehodov z Italijo.

¹² Trg pred skupščino: sedaj Trg republike, prvotno se je imenoval Trg revolucije, povezuje NLB stolpnice s Cankarjevim domom, Maksimarket in stavbo slovenskega parlamenta v Ljubljani.

4.1.5 27. junij – premiki

Letališče Brnik

Ob 2.30 je iz vojašnice na Vrhniki krenil bataljon 1. oklepne brigade proti svojemu glavnemu cilju – letališču Brnik. Premik je presenetil slovensko vodstvo in ga ujel nepripravljeno v smislu barikad in oviranja. Prve barikade so bile postavljene na območju Brezovice, vendar niso nudile odpora, ker niso bile branjene. Kljub temu je JLA ostala brez poljske kuhinje¹³. Bataljon se je razdelil na dva dela in vsak je imel svojo smer premika, obe skupini sta na svoji poti naleteli na težave: eni z orientacijo na območju Toškega čela, drugi z barikadami na območju Trzina in Mengša. Skozi to okolico zmešnjav sta obe koloni prišli na svoj cilj na letališče Brnik, kjer sta postavili krožno obrabo. Cilj je doseglo 24 tankov tipa M-84¹⁴ in nekaj lažjih vozil ter tovornjakov (Švajncer, 1993, str. 80).

Z območja Karlovca se je premikala protiletalska enota preko Metlike in Novega mesta proti letališču Brnik, vendar na cilj ni nikoli prišla. Ta enota je imela velike težave v smislu organizacije in bojnih stikov na svoji poti. Na koncu se je neuspešno poizkušala umakniti na Hrvaško (Švajncer, 1993, str. 37–45).

Slika 3: Barikada v Šentvidu
(Vir: Wikipedija, 2018)

Teritorialna obramba je bila aktivirana ob 3.15 z enoto za zavarovanje letališča in je bila v pričakovanju JLA. Ob 5. uri je bilo potrjeno stanje, da so oklepniki posedli obrambne položaje okoli letališča. Ob 6. uri so na objekt prispele okrepitve TO z

¹³ Poljska kuhinja: priročna kuhinja na prikolici, ki omogoča pripravo hrane na terenu.

¹⁴ Tank tipa M-84: glavni bojni tank takratne JLA, ki ima izboljššan oklep, optiko, nadzor ognja in motor.

novimi orožjem Armbrust¹⁵. Od poldneva je bilo območje letališča popolnoma blokirano in v teku so bila različna pogajanja, provokacije in preleti JVL. Okoli 18. ure so se začeli oklepniki prerazporejati, nekaj trenutkov pozneje je prišlo do prvih spopadov in obstreljevanja. Sile TO so uspešno uničile tank M-84, kar je pri pripadnikih vplivalo na motivacijo. JA je imela na svoji strani prve žrtve, zato je tudi prekinila spopad. Napetost je začela naraščati v poznih večernih urah, ko je JA začela z vžiganjem motorjev na oklepnikih in osvetljevanjem območja, na dogodke je TO odgovorila s premeščanjem sil in novimi okrepitevami z namenom izboljšati položaje za napad na nasprotnika. Zaradi napete situacije je obstajala visoka stopnja možnosti po letalskem napadu, vendar je bila vseeno motivacija na strani sil TO na visokem nivoju (Filipčič, 2011, str. 259–262).

Mejni prehod Karavanke

V jutranjem času so aktivirali 1. planinsko četo z Bohinjske Bele, naj zasede mejne prehode. Na pol poti do Bleda so jih enote TO zaustavile s cestno blokado. Ni jim ostalo drugega kot nadaljevanje poti peš do Lesc, kjer so se združili z enotami iz Kranja. Z veliko truda in različnimi grožnjami civilnemu prebivalstvu se jim je uspelo prebiti do mejnega prehoda sredi dneva. TO je imel položaje nad mejnim prehodom, kjer je bilo samo 5 pripadnikov. Zaradi manjšega števila pripadnikov TO so izbrali taktiko stalnega premikanja po položajih. Tako so zavajali nasprotnika z vtisom večje enote. Njihova naloga je bila, da predvsem stalno opazujejo območje zaradi izvrstne lege položaja. JLA je s helikopterjem nameravala dostaviti skupino zveznih miličnikov za delo mejnega prehoda. Pripadniki TO so nanje delovali s protioklepnim orožjem, vendar so zgrešili cilj. JLA naloge ni izvršila, helikopter je odletel. V večernih urah je s helikopterji prispelo na nogometno igrišče 60 zveznih miličnikov, namenjenih na Karavanke in železniški prehod Jesenice, vendar jim je bilo tudi to onemogočeno. Po telefonskem klicu in grožnjah o bombardiranju Jesenic s strani JLA so jim kontrolirano omogočili zasedbo prehodov (Filipčič, 2011, str. 255–257).

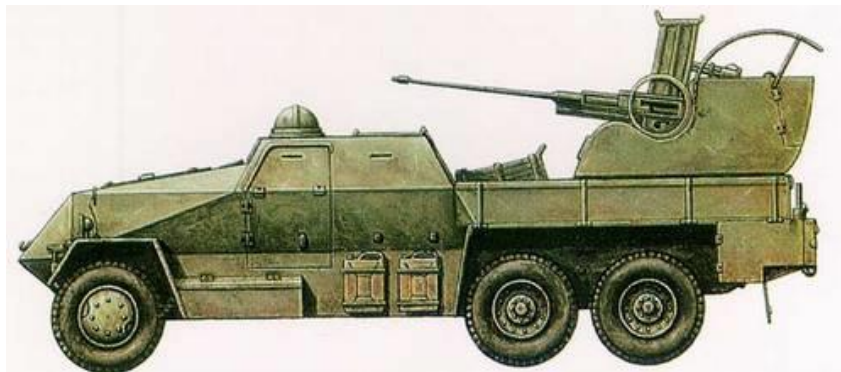
Mejni prehod Rateče

V jutranjih urah je mejni prehod obkolilo 70 pripadnikov JA, čez dan so dobili okrepiteve v smislu lahkih oklepnikov tipa »praga«¹⁶ in nekaj moštva. Na ožjem območju je bilo poleg 19 miličnikov tudi 79 pripadnikov TO, ki pa protioklepnega orožja niso imeli. Do poldneva je bil mejni prehod popolnoma blokirano, vendar je JLA lokalne kmete in delavce spuščala skozi. Ker so bile Karavanke zaprte, so tukaj spuščali tudi turiste, ki so bežali iz Slovenije. V popoldanskih urah je na pobudo slovenske strani prišel predlog o pogajanjih ter ohranjanju stale telefonske zveze.

¹⁵ Armbrust: sodobno protioklepno orožje v posesti TO, ki ga JLA ni poznala.

¹⁶ Oklepnik praga: lahki oklepnik za protiletalski boj, izvira iz podestih let prejšnjega stoletje, izdelovali so jih na Češkoslovaškem.

Ne glede na to je TO v večernih urah okrepila svoje vrste z namenom utrditi in povečati psihološki pritisk na JLA (Filipčič, 2011, str. 263).

*Slika 4: Lahki oklepnik Praga
(Vir: Srpski oklop, 2009)*

Mejni prehod Korensko sedlo

Samo okolje mejnega prehoda je bil dokaj mirno, razlika je bila v povečanju enot JLA z običajnih 32 na izrednih 100 pripadnikov, za ognjeno podporo so imeli dva lahka oklepnika. Po okrepitvah mejnega prehoda so domačini s podiranjem obcestnega drevja blokirali edino dostopno cesto, hkrati pa so tudi odklopili elektriko in telefonsko zvezo. Drugih večjih pretresov ta dan ni bilo (Filipčič, 2011, str. 263–234).

Mejni prehod Ljubelj

V dopoldanskih urah se je prehodu bližala enota JLA v sestavi 85 vojakov z dvema lahkima oklepnikoma. Vozila zaradi blokad na cesti niso nikoli dosegla cilja, pehota pa je nadaljevala premik peš. V popoldanskih urah so stekla pogajanja, vendar so bile enote TO številčno v podrejenem položaju, zato so se umaknile v Podljubelj, kjer so se reorganizirale. Vzrok za kadrovske podhranjenosti je bila resna situacija na letališču Brnik. Zato so se tudi premeščale sile ter vodenje in poveljevanje znotraj lastnih enot. Razen verbalnih napadov s strani pripadnikov JLA drugih večjih zapletov na območju ni bilo (Filipčič, 2011, str. 258–259).

Mejni prehod Jezersko

Mejni prehod je bil v rokah TO, ko se jim je sredi dneva približala klon JLA s petimi vozili in 48 pripadniki. Pred tem so jih pripadniki iz obmejnih stražarnic obkolili. Stekla so pogajanja, vendar neuspešno, zato so vojaki JLA streljali proti položajem slovenske milice. Ker je bilo streljanje brezplodno, so pozneje uporabili top kalibra 30 mm in z njim delovali po samem mejnem prehodu. Uporaba tega topa je prisilila

TO in miličnike, da so predali mejni prehod. Z Jezerskega so istočasno prišle za hrbet JLA tudi enote TO, vendar zaradi manjkajoče zveze z enoto na mejnem prehodu niso ukrepali (Filipčič, 2011).

4.1.6 28. junij – okrepljeno bojno delovanje

Letališče Brnik

Po nočnih napetostih in premeščanju sil ter zavedanju o možnosti letalskega delovanja se je grožnja tega dne v dopoldanskih urah uresničila. V prvem naletu so letala JVL delovala po položajih, kjer so bile ponoči nameščene slovenske sile. Z vidika mednarodnega vojnega prava je bilo to delovanje legitimen cilj. Drugi nalet bi lahko kategorizirali kot vojno hudodelstvo, ker so letala napadla hangar milice in letalskega prevoznika ter sam glavni objekt letališča. Storzena je bila materialna škoda na letalih, poslopju in vozilih na parkirišču. Po letalskih napadih je zaokrožilo obvestilo o možni uporabi bojnih strupov, kar je neugodno vplivalo na duh in morale pripadnikov enote.

*Slika 5: Brnik po letalskem napadu
(Foto: Nace Bizilj)*

Do večjih in hujših aktivnosti ni prihajalo, zato sta obe stran zapolnjevali čas s stalnim utrjevanjem in gradnjo obrambnih položajev. So se pa dogajali prebegi vojakov JLA in nekaj je bilo tudi zajetih.

Ob 18. uri so s strani JLA odjeknili rafali iz protiletalskega mitraljeza. Namenjeni so bili vozilu, ki se je premikalo vzdolž vzletno-pristajalne steze. V vozilu sta bila dva

novinarja avstrijskih televizij in tudi samo vozilo je bilo razpoznavno označeno s »PRESS«¹⁷. Novinarja sta umrla v napadu (Filipčič, 2011, str. 265).

*Slika 6: Uničeno vozilo avstrijskih novinarjev
(Foto: Tone Stojko)*

V večernih urah je začelo deževati in ustvarili so se idealni pogoji za specialno delovanje. Trenutek je izkoristil Peter Petrič, se prikrito splazil v bližino poveljniškega tanka in izstrelil protiklepno raketo. Raketa je med svojim letom oplazila vejo in izgubila smer leta, tako da večje škode na tanku ni bilo. V napadu je bil ranjen poveljnik tankovske enote. Pri svojem umiku je bil smrtno ranjen Peter Petrič, čigar truplo so našli nekaj dni pozneje. Napad je zelo demoraliziral tankovsko enoto in v vsaki najmanjši slutnji ali prividu so streljali iz mitraljezov (Švajncer, 1993, str. 82).

Mejni prehod Karavanke

V ožjem območju prehoda so teritorialci iskali in si urejali boljše izhodiščne položaje za napad na objekt. Napad bi morali sprožiti ob 12. uri, vendar jim tega ni uspelo realizirati zaradi nemogočega delovanja protiklepnega orožja. Napad se je končno zgodil ob 14. uri, ko so streljali na oklepnik, vendar mu večje škode niso storili, prišlo pa je do medsebojnega obstreljevanja z nekaj materialne škode. Pozneje tega dne v času pogajanj med TO, občino Jesenice in poveljnikom obmejnih enot JLA je prišlo do preleta letal JVL in tudi uporabe raket po zemeljskih ciljnih, temu je spet sledil spopad na prehodu. To dejanje je bilo presenetljivo tudi za poveljnika JLA, zato so se pogajanja spremenila v prid slovenske strani. TO je zaradi letalskega napada grozila z minometnim delovanjem po platoju, kar je bil povod za soglasje, da se enote JLA brez težke oborožitve umaknejo v vojašnico Radovljica. Pri posredovanju zaradi predaje na platoju so pripadniki enot JLA ugrabili majorja Koselja, ga

¹⁷ PRESS: mednarodni napis, ki označuje novinarje in medijske skupine.

razorožili in priklenili na sam objekt. Zaradi tega dogodka so prekinili umik v vojašnice. Ujet je bil do 30. junija (Filipčič, 2011, str. 265). Od okupacije prvega dne so bili odklopljeni od elektrike, telefona in vode, kar je drastično poglobljalo krizo pripadnikov JLA (Filipčič, 2011, str. 264–265).

Mejni prehod Rateče

Dan je na območju prehoda Rateče minil brez kritičnih sprememb, mejni prehod je bil odprt, prehajali so ga kmetje in delavci. Obe strani sta se dogovorili, da se vsakih šest ur srečajo v gostilni Šurc glede dogovorov o ohranjanju mirne situacije in poteka predaje prehoda v slovenske roke. Glavna cesta med Kranjsko Goro in Ratečami je bil popolnoma blokirana s podrtimi drevesi, zato so imeli vsi oteženo premikanje (Klinar, 2001, str. 203–205).

Mejni prehod Korensko sedlo

Enota na mejnem prehodu je bila v nezavidljivem položaju, sama nadmorska višina, hladno vreme in dež so zbijali moralo. Najbolj moteče so bile nedelujoče zveze z nadrejenim poveljstvom in dejansko so bili prepuščeni sami sebi. Tajnik krajevne skupnosti Jaša Jelinčič je bil zadolžen za pogajanja z enoto JLA, ta dan je prvič obiskal prehod in predlagal predajo prehoda v zameno za prost prehod v matične enote, predstavniki JLA so predlog zavrnili (Filipčič, 2011, str. 268).

Mejni prehod Ljubelj

Po travmatičnih dogodkih dan prej, ko se načrti niso izšli in je določena enota za zavarovanje pomotoma odšla na drugo stran, je bil čas za reorganizacijo s poudarkom na vodenju ter poveljevanju. Na svojem tržiškem območju odgovornosti so imeli poleg mejnega prehoda tudi stražarnico Medvodje, oba objekta sta bila pomembna. Tako so za ta dan odločili napad in zavzetje stražarnice, na samem mejnem prehodu pa izvajanje opazovanja.

Z napadom na stražarnico in uspešnim zavzetjem so pripadniki TO pridobil lepo količino rezervnega streliva, eksploziva in sodobnega pehotnega orožja (Alidžanović et al., 2016, str. 175–176).

Mejni prehod Jezersko

V jutranjih urah so proti prehodu namenili 155. protidiverzantski vod z namenom popolne blokade mejnega prehoda. Dan je minil brez posebnosti, le v večernih urah so prek megafona nagovarjali enoto JLA k predaji. Uporabljali so psihološko vojno in pritiske na vojake, kar se je pozneje izkazalo za zelo pozitiven postopek. Čez noč so

teritorialci še dodatno okrepili svoje enote in izvajali nadzor okoli prehoda (Švajncer, 1993, str. 84).

Poleg dogodkov na mejnih prehodih so sile TO izvedle napad z namenom uničenja centra za prisluhe in goniometriranje vojaške mornarice Suha pri Kranju z namenom uničenja tega. Napad so izvedli s protiklepnim orožjem, vendar večjih učinkov ni bilo opaziti. Naslednji dan so enote JLA iz objekta umaknile vso tehniko in antene ter objekt zapustili (Alidžanović et al., 2016, str. 98).

Vojašnica v Škofji Loki je bila ta dan pozvana k predaji. Ker tega niso storili, so slovenske sile izvedle nenaden napad na objekt, večjega odpora ni bilo. Iz skladišč so odpeljali orožje, strelivo in drugo pomembno opremo, pri tem jih stražarji JLA niso imeli namena ovirati, kar se je izkazalo za pametno in preišljeno potezo. Po tem dogodku so enote TO pustile vojašnico v rokah JLA (Alidžanović et al., 2016, str. 100–101).

Na poveljstvu TO so se odločili za preprečitev namere armade, da iz skladišč na Drulovki izvede premestitev minsko-eksplozivnih sredstev v kranjsko vojašnico. Pred skladišče so postavljali barikado, ko je prišlo do spopada. Na strani stražarjev sta bila ranjena dva pripadnika, eden je pozneje podlegel ranam (Alidžanović et al., 2016, str. 101).

Na Bohinjski Beli so izvedli demonstrativni napad z namenom pokazati resnost osamosvojitvenega procesa. S protiklepnim orožjem so streljali na rezervoar, poln nafte, vendar zaradi odboja mine večjega efekta ni bilo. To je psihološko vplivalo na pripadnike znotraj vojašnice. Vojašnica je bila od dne, ko je 345. planinska brigada odšla na mejne prehode, imela stalno blokado vseh izhodov in je bila nadzorovana s strani TO. V naslednjih dneh so vrste JLA zapustili oziroma prebegnili vsi slovenski pripadniki, sledili so jim tudi vojaki drugih narodnosti (Alidžanović et al., 2016, str. 102–103).

4.1.7 29. junij – druga ofenziva

Letališče Brnik

Situacija na Brniku se je nekoliko stabilizirala, dvakrat do trikrat na dan so potekala pogajanja. Ranjeni poveljnik JLA je bil trd pogajalec, zato so ga slovenski pogajalci pod pretvezo nudenja zdravniške pomoči njemu in enoti pretentali in mu predstavili njegovo »zelo resno« stanje, zaradi česar mora nujno v bolnišnico. Na takšen zviti način so ga izločili iz pogajanj. Enote JLA so bile z vsakim dnem v težjem položaju, niso imele zvez z nadrejenim poveljstvom, primanjkovalo jim je vode in hrane in to jim je še najbolj zbijalo moralo. Zato so jim teritorialci omogočili dovoz hrane iz

kranjske vojašnice in v manjših skupinah tuširanje v objektih letališča, vse to v znak pripravljenosti in za boljšo pogajalsko pozicijo (Filipčič, 2011, str. 270).

Mejni prehod Karavanke

Ker so propadli klavrní dogovori za predajo prehoda in hinavsko zajetje majorja Koselja, so se teritorialci domislil načrta, kako enoto JLA prisiliti k zapustitvi objekta z uporabo plinskih sredstev. Za to nalogo so določili tri pripadnike, ki naj bi preko zračnikov z bombami spustili plin v prezračevalne sisteme. Ideja je bila odlična, izvedba pa malo manj, saj so hkrati s plinskimi spustili tudi bojne garante, ki so ob aktivaciji izničile učinke plina. Situacija je ostala nespremenjena (Filipčič, 2011, str. 271–272).

Mejni prehod Rateče

Večjih posebnosti ni bilo, razen šestih ur rednih pogajanj in dogovarjanj, ki so prinesla napredek po umiku enot JLA z mejnega prehoda na obmejne stražarnice.

Mejni prehod Korensko sedlo

Pogajalec slovenske strani Jaša Jelinčič je drugič odšel na pogajanja in je zaradi nedelujočih zvez na prehodu izkoristil priložnost ter razširil dezinformacijo po predaji enot na Ratečah z namenom izvajanja psihološkega pritiska. Večjega preboja o zapustitvi prehoda ni bilo (Filipčič, 2011, str. 271).

Mejni prehod Ljubelj

Na prehodu ni bilo posebnih aktivnosti, ker so se enote TO v noči z 28. na 29. junij borile s stražarnico Medvodje, ki je bila ta dan v jutranjih urah zavzeta. Čez dan so izvajali priprave na napad na Ljubelj. Sam mejni prehod leži na severni strani Begunjščice, ima omejen stik s Slovenijo in posledično slabšo radijsko zvezo (Kavar, 2008, str. 31).

Mejni prehod Jezersko

Dan na Jezerskem je bil zmagoslaven. Že v jutranjih urah je na ožje območje prišlo 180 pripadnikov TO z namenom napasti in zavzeti prehod. Stekla so trda pogajanja in v večernih urah je bil podpisan zapisnik o predaji mejnega prehoda Jezersko. JLA se je umaknila v obmejno stražarnico na Ankovo planino, TO pa jim je vrnila vodo in elektriko. Teritorialci so slavnostno dvignili slovensko zastavo na prehodu (Filipčič, 2011, str. 269).

Ponovni dvig zastave 29. 6. 1991 ob 18. uri

Foto: Fritz Eggenberger

*Slika 7: Zavzetje MP Jezersko, 29. junij 1991
(Foto: Fritz Eggenberger)*

4.1.8 30. junij – letalski napad

Prvo vojno nedeljo, zadnjo nedeljo v mesecu, je celotno državo zdramil alarm za letalski napad. Sporočeno je bilo, da so se letala JVL množično pognala v zrak in proti Sloveniji z namenom bombardiranja. K sreči so letala še pravi čas obrnili nazaj na matična letališča (Filipčič, 2011, str. 272).

Letališče Brnik

Zaradi napovedanega letalskega napada je obstajala možnost tudi za desant, zato so se enote TO na območju Brnika postavljale in pripravljale za protidesantni boj. V večernih urah so omogočili pripadnikom JLA tuširanje v zgradbi letališča. Situacijo so izkoristili za seznanitev s stanjem in jih vabili na svojo stran. Tako so se začeli množični prebegi (Filipčič, 2011, str. 247).

Mejni prehod Karavanke

Nedelja na območju ni prinašala nič dobrega, v jutranjih urah so se enote TO okrepile v okolici platoja, vrste so okrepili tudi s položaji 60-milimetrskih minometov. Povod za spopad je bil vezist JLA, ki je poizkušal vzpostaviti zvezo z matično enoto, teritorialci pa so streljali v postajo. Tako se je začel spopad, obstreljevanje je trajalo slabo uro. Ranjena sta bila dva pripadnika JLA in uničenih je bil nekaj tovornih vozil. Po spopadu so agresorji spustili majorja Koselja iz ujetništva.

Pogajalci JLA so po spopadu sprevideli svojo šibkost in so sprejemali pogoje slovenske strani za predajo. Obljubljeni pomoči iz zraka JVL ni bilo od nikoder, zato je bilo samo še vprašanje ur, kdaj bo podpisan list o predaji (Filipčič, 2011, str. 273).

Mejni prehod Rateče

Na mejnem prehodu je bilo dokaj mirno, vojaki so počasi postajali nestrpni in so iskali različne poti in načine za prebeg. V načrtu je bila predaja prehoda, vendar se dejanje ni uresničilo, so se pa zgodili novi prebegi vojakov slovenske narodnosti (Klinar, 2001, str. 206).

Mejni prehod Korensko sedlo

Jutro v zgornji savski dolini sta grobo presekala dva opozorilna strela s prehoda Korensko sedlo, nestrpnost se je večala zaradi dezinformacije o predaji prehoda Rateče. Slovenski pogajalec Jaša Jelinčič je z Antonom Albrehtom nemudoma odšel na pogajanja, vendar so mu grozili z ubojem zaradi širjenja neresnic, če se samo še enkrat pokaže na prehodu, v drugi sapi so zahtevali umik ovir na cesti ali pa dostavo cigaret in kruha. Jelinčič je bil tudi četrtič na prehodu, vendar mu niso storili ničesar (Klinar, 2001, str. 218).

Mejni prehod Ljubelj

Čez dan so potekala pogajanja, ki niso obrodila sadov. Zato je padla odločitev o krepitvi enot in zavzetju različnih položajev v okolici Ljubelja z namenom hitrega napada in zavzetja. V podporo so postavili tudi 60-milimetrske minomete. Enote JA so tudi grozile z miniranjem samega predora. V poznih večernih urah so enote TO poročale o pripravljenosti na napad (Alidžanović et al., 2016, str. 175).

Mejni prehod Jezersko

Mejni prehod Jezersko je bil v slovenskih rokah.

4.1.9 1. julij – predaja

Letališče Brnik

Stanje v okolici je bilo nespremenjeno, pogajanje in popolna blokada so bila v teku in prav tako prebegi pripadnikov JLA.

Mejni prehod Karavanke

Ob 1.00 ponoči je bil podpisan dogovor o predaji, ker se do jutranjih ur ni zgodilo nič, so slovenske sile zagrozile s ponovnim napadom. To je bilo povod za začetek primopredaje. Do zgodnjega popoldneva je bil celoten mejni prehod vključno z osebno oborožitvijo, oklepnikom in transporterji predan v roke TO. Pripadnike JLA so z avtobusi odpeljali v vojašnico v Radovljici. S podpolkovnikom Josipom Jaukom¹⁸ se je Janko Filipič odpeljal proti zgornji savski dolini na ostale mejne prehode z namenom pojasniti okoliščine, v katerih se je znašla JLA, in o postopkih predaje. V večernih urah je predal osebno orožje tudi podpolkovnik Jauk, vendar ga je dobil nazaj brez streliva, kot se za častnika pri predaji spodobi (Alidžanović et al., 2016, str. 245).

Mejni prehod Rateče

Pri predaji je pomagal zgoraj omenjeni podpolkovnik Jauk in okoli 12. ure je bil mejni prehod Rateče spet v rokah slovenskih miličnikov in teritorialcev (Filipič, 2011, str. 278).

Mejni prehod Korensko sedlo

Mejni prehod je prišel v roke slovenskih miličnikov v poznih popoldanskih urah.

Mejni prehod Ljubelj

Zaradi trdoživosti poveljujočega enotam JLA na prehodu se je kljub pogajanjem ohranjalo in razvrščalo ostale sile TO, izključno v podporo pogajalcem ob resnosti namere za prevzem prehoda. Primopredaja je potekala na južni strani predora izven oči medijskih kamer in novinarjev. Pripadniki enot JLA so sprejeli predajo ravnodušno in z nasmeški na obrazih, podčastniki in častniki pa so bili mrkih in ledenih obrazov.

Vsi skupaj so pokazali zadovoljstvo, ker so dosegli cilj brez uporabe vojaške sile in s kančkom sreče na obeh straneh (Alidžanović et al., 2016, str. 178–179).

Mejni prehod Jezersko

V slovenskih rokah je bil že dva dni.

¹⁸ Podpolkovnik Josip Jauk: poveljnik 61. obmejnega bataljona iz Radovljice in poveljujoči na Karavanškem prehodu in enotam JA v zgornji savski dolini.

Vojašnica na Rudnem polju je bila obkoljena in pozvana k predaji. Poveljujoči si je izbral uro časa za premislek in zahteval telefonsko povezavo s Kranjem, vendar tega ni dobil. Kljub temu je popustil in predal celotni objekt z vsemi materialno-tehničnimi sredstvi in orožjem v roke TO (Alidžanović et al., 2016, 113–114).

Naslednji objekt za prevzem je bila vojašnica Radovljica, kjer je bilo poveljniško mesto obmejne enote, ki je imela pod nadzorom severno mejo Jugoslavije. Po pozivu so se začeli vojaki predajati, zvezni miličnik so trmasto vztrajali, da brez vojaških častnikov ne gredo. Zaplet so rešili po dveh urah pregovarjanja na tak način, da so tudi za častnike zagotovili poseben prevoz. Sam objekt vojašnice je v celoti prišel pod okrilje TO šele 21. avgusta (Alidžanović et al., 2016, str. 114–115).

4.1.10 2. julij – spopadi se nadaljujejo

Življenje v bližini gorenjskih mejnih prehodov se je počasi vračalo v normalne in ustaljene tirnice. Mejni prehodi so bili zavzeti in osvobojeni ter pod kontrolo slovenskih organov, okoliško varovanje je izvajala TO.

Okolica letališča Brnik je bila še vedno okupirana z oklepnikom, moštvo pa je po večini zapustilo položaje.

Zaradi umirjenih strasti in zavzetih strateških točk po pokrajini so ob slabih novicah iz vzhodne Slovenije dobili na 3. PŠTO ukaz za napotitev posebne enote v vzhodnoštajersko pokrajino. Boji v vzhodnih krajih so bili srditi, še posebno so imeli težave v okolici Gornje Radgone, kjer je oklepna enota iz Varaždina terorizirala mesto. Zato so sestavili skupino 191 mož pod poveljstvom kapetana Leona Tušarja in jih v noči na 3. julij napotili proti Mariboru in Gornji Radgoni. Na območju so ostali na obrambnih položajih in čakali ukaz za posredovanje. Ukaz je pozneje, 6. julija, sicer prišel, vendar ne za boj, ampak vrnitev na Gorenjsko. Izvršili so ga še isti dan (Švajncer, 1993, str. 91–92).

Jugoslovansko vojno letalstvo je spet pokazalo svojo moč, ko je z dvema letaloma sredi dneva priletelo na območje televizijskega oddajnika na Krvavcu. V prvem preletu sta izvidovala območje, obrnila in iz smeri doline Kokre z uporabo raket in mitraljeza delovala po objektu. V tem naletu večje škode nista storila. Po obvestilu na radiu Kranj sta se isti letali vrnila in iz smeri Grintavca ponovili napad ter povzročili večjo materialno škodo na objektu do te mere, da oddajnik nekaj časa ni deloval. TO je odgovorila z ognjem, vendar neuspešno, imeli so tudi enega lažje poškodovanega, drugi pa je doživel živčni zlom (Švajncer, 1993, str. 92–93).

4.1.11 3. julij – sklenjeno premirje

Obe strani sta po spopadih sklenili premirje, vendar je občasno prihajalo do uporabe strelnega orožja. Na območju 3. PŠTO sta ga obe strani spoštovale, vendar je slovenska stran ohranjala visoko pripravljenost in nadzirala vsakršno premikanje enot JLA (op. a.).

4.1.12 Zaključni dnevi

V naslednjih dneh do konca vojne je dogajanje potekalo v smeri umikanja enot JLA v najbližje vojašnice, samih ali s pomočjo lokalne skupnosti v smislu prevoza tankov z letališča Brnik. Stopnja pripravljenosti sil TO, civilne obrambe in prebivalstva je bila visoka in treba je bilo organizirati obrambo v smeri Ljubljana–Kranj–Jesenice zaradi premikov enot JLA in možnosti desanta.

7. julija so vodstva Slovenije, Hrvaške in Jugoslavije pod budnim očesom Evropske skupnosti sprejele »Brionsko deklaracijo«¹⁹. S tem dejanjem so se končali boji po Sloveniji (Alidžanović et al., 2016, str. 119–120).

*Slika 8: 12. junij: slovenska zastava plapola na Triglavu
(Foto: Joco Žnidaršič)*

¹⁹ Brionska deklaracija: sporazum, ki je umiril vojne strasti na območju Slovenije in odložil nadaljevanje poti suverene neodvisne države Slovenije za tri mesece.

5 RAZMERJE VOJAŠKIH SIL NA OBMOČJU 3. PŠTO

5.1 TERITORIALNA OBRAMBA

Sile Teritorialne obrambe v času agresije so se prvi dan slabše odzvale na dogodke, ki so bili uvertura v poznejše dni. Številčno stanje pripadnikov po mobilizaciji v dnevem razrezu je prikazano v naslednji tabeli.

<i>Dan</i>	<i>Vpoklicani</i>
<i>26. junij</i>	<i>717</i>
<i>27. junij</i>	<i>748</i>
<i>28. junij</i>	<i>1094</i>
<i>29. junij</i>	<i>1455</i>
<i>30. junij</i>	<i>2651</i>
<i>1. julij</i>	<i>3118</i>
<i>2. julij</i>	<i>3529</i>
<i>3. julij</i>	<i>3837</i>
<i>4. julij</i>	<i>3837</i>
<i>5. julij</i>	<i>3228</i>
<i>6. julij</i>	<i>3552</i>
<i>7. julij</i>	<i>3677</i>
<i>8. julij</i>	<i>1977</i>

*Tabela 1: Mobilizacija pripadnikov TO junija 1991
(Vir: Švajncer, 1993, str. 78)*

Iz zgornje tabele o mobilizaciji je razvidno konstanto naraščanje prisotnosti pripadnikov. Vpoklic so izvajali glede na razpoložljivost opreme in orožja, zato so bile zelo pomembne akcije, kot je zavzetje škofjeloške vojašnice in odvoz materialno-tehničnih sredstev ter orožja. Poleg uradno mobiliziranih pripadnikov je bilo tudi veliko prostovoljcev, ki so se sami angažirali in stopili v vrste TO. Poleg teh sil so bila aktivirana tudi različna podjetja na območju v sklopu logističnih in podpornih zagotovitev.

Na nivoju RŠTO se je v času med 24. junijem in 16. julijem vročilo 33.026 pozivov, odzvalo se je 32.389 pripadnikov, kar je 98-odstotna udeležba. Zgovoren podatek, ki govori v prid novo nastali državi, je zelo opogumljajoč, če vzamemo v zakup, da to ni bila splošna mobilizacija (Klinar, 2001, str. 35).

Zajeti, ranjeni in prebegli pripadniki JA

Podatki se nanašajo na čas do 17. julija 1991 in so zbrani izključno za območje 3. PŠTO.

	Častnik	Vojaki	Zvezni miličniki	Civilne osebe
Zajeti	32	355	81	/
Prebegli	22	140	/	9
Ranjeni	9–12		/	/
Mrtvi	2		/	/

Tabela 2: Pregled zajetih, prebeglih, ranjenih in mrtvih pripadnikov JA (Alidžanović et al., 2016, str. 121)

5.1.2 Logistične zagotovitev

Logistična zagotovitev za pripadnike TO je bila po kritičnem obdobju 15. maja z ukazom o oddaji orožja v skladišča JLA v veliki meri otežena. Lahka oborožitev je bila načeloma v rokah TO, vprašljivo je bilo orožje težjega kalibra in minsko-eksplozivnih sredstev. Odločili so se za tvegano prakso v smislu obiskovanja skladišč pod nadzorom JLA z namenom rednega dela in pregleda. Po odhodu so poleg vzeli tudi manjšo količino materialno-tehničnih sredstev (MTS) in streliva. Na takšen način so dodatno polnili svoja skladišča.

V času od začetka spopada so iskali rezerve po prostorih v različnih šolah, gasilskih domovih in v objektih lokalne skupnosti, kjer so se dogajali konflikti oziroma oboroženi spopadi. Prostore so uporabljali za poveljstva štabov in prenočevanje pripadnikov TO. Opremo za prenočevanje so pridobili iz skladišč Civilne zaščite in tabornikov.

Zdravstvena oskrba je bila v veliki meri urejena in organizirana preko lokalnih zdravstvenih domov. Prevozi bolnikov in poškodovanih so bili organizirani prek reševalnih postaj. Zdravstveni delavci so se velikokrat znašli v neugodnem položaju med dvema nasprotnima stranema. Ne glede na stran so vsem ranjenim nudili prvo pomoč.

Prehrana za pripadnike je predstavljala težavo posebne vrste. Obroke je bilo treba organizirati in dostaviti v določene objekte za počivanje enot, izziv je bila oskrba enot, ki so bile razporejene na položajih. Zato so tem enotam zagotovili po en suhi dnevni obrok za na položaje. Kuhano toplo hrano so pripravljali v različnih gospodarskih podjetjih, kjer so imel večje kuhinje, tudi v šolskih kuhinjah.

Izziv je nastal tudi pri uniformah in vremenskih razmerah. Prvi dan spopada je v večernih urah padal dež, ki je teritorialce premočil do kosti. To ni razlog za odsotnost bojevanja, pa vendar znižuje moralo in tvega zdravje pripadnikov. Treba je bilo organizirati menjavo in sušenje mokrih delov. Rešitev te težave je bila v veliki meri opravljena zaradi osebnih poznanstev.

Zveze in poveljevanje so v začetku potekali preko telefonskih zvez. Pozneje so pridobili ročne radijske naprave, za prisluh nasprotni strani so priskočili na pomoč lokalni radioamaterji.

Dodatno orožje in strelivo so popolnjevali iz zavzetih skladišč v Borovnici in iz zahodne Štajerske. Z dodatnim strelivom so v glavni meri popolnjevali enote na kritičnih mestih, v okolici Brnika in Karavank.

V času premirja so na bojnih linijah poskrbeli tudi za nasprotno stran, seveda le, če je sodelovala v pogajanjih. Tako so omogočili tankovskim posadkam tuširanje in skrb za higieno, dostavili so jim tudi hrano in vodo, omogočili telefonski stik z domačimi. Izkoristili so možnost za propagando in jih spodbujali, naj se predajo. V določenih primerih je taka ideja celo padla na plodna tla (Alidžanović et al., 2016, str. 276–279).

5.2 JUGOSLOVANSKA LJUDSKA ARMADA

Negotovost je bila prisotna tudi na strani JLA. Še posebej se je poznala pri pripadnikih nesrbske in črnogorske narodnosti. Slovenci so zelo hitro prebegnili, sledili so jim Albanci in Hrvati. Taki prebegi so slabili vrste JLA in krhali linijo poveljevanja ter moralo.

JLA je bila na slovenski tleh organizirana na dva dela, v vsakem je bil po en korpus, ki bil podrejen poveljstvu 5. vojaškega območja iz Zagreba. Enote na Slovenskem so bile sestavljene iz vseh treh formacij, »A«, »B« in »R«. Te formacije so bile različno popolnjene, nekaj pa je bilo tudi sestavov za rezerviste, kar pomeni brez vojakov in samo s štabom.

Številčno stanje JLA na območju Slovenije se je ocenjevalo med 15.000 in 20.000 pripadnikov različnih narodnosti.

Na letališčih po Sloveniji je bilo nameščenih nekaj helikopterjev in nekaj letal starejšega tipa. Najmočnejša enota na našem območju je bila 1. oklepna brigada, nastanjena na Vrhniki, ki je bila tudi najbolj popolnjena s poklicno sestavo moštva. Ta enota je delovala v okolici Brnika. Druga najmočnejša enota je bila 228. proletarska motorizirana brigada iz Postojne, območje pokrivanja je bila Primorska.

Na območju Gorenjske je bila med agresijo tudi aktivirana in vključena 345. planinska brigada iz Kranja in Bohinjske Bele ter 61. obmejni bataljon iz Radovljice.

Tehnika, s katero so neposredno sodelovali in vodili akcije po Sloveniji, je bila v naslednji razvrstitvi:

- 3 oklepni bataljoni z 31 tanki M-84; 10 vozil BVP²⁰ in 25 vojakov,
- 4 oklepni bataljoni z 31 tanki T-55, 12 oklepnim transporterji in 300 vojaki,
- 1 mehaniziran bataljon z 31 BVP in 450 vojakov,
- 1 motoriziran bataljon s 700 vojakov,
- 1 planinski bataljon s 600 vojakov,
- 1 mešani protiolepni divizion s 24 oklepnimi vozili in 200 vojakov,
- 1 lovsko-bombniška eskadrija z 12 do 15 letali MIG-21, galeb in orel,
- 1 helikopterska eskadrija z 18 do 20 helikopterji.

Po zapisu poročnika Uroša Kreka, navedenega v knjigi *Obranili domovino* (1993), lahko sklepamo, da je izven vojašnic sodelovalo in delovalo od 3.000 do 4.000 pripadnikov, 12 do 150 tankov, 100 do 120 vozil pehote in ostalih transporterjev ter 15 letal in 20 helikopterjev.

Glede na skupno število pripadnikov JLA na slovenskih tleh je bilo presenetljivo malo angažiranih vojakov v agresiji. Vozila so bila v večini vključena vsa, ki so bila v operativnem stanju (Švajncer, 1993, str. 21–23).

5.2.1 Logistična zagotovitev

Logistična zagotovitev v organiziranih vojskah po sprejetih doktrinah poteka vedno iz lastnih vrst in skladišč. Tudi enote JLA so se popolnjevale in so bile popolnjene s strelivom, gorivom in hrano pri izhodu iz vojašnic za neodvisno delovanje najmanj za 3 dni. V veliki meri iz malomarnosti se je zgodilo nepredstavljivo: opremo za poljsko kuhinjo so uničili pri premagovanju barikad (primer barikada Brezovica).²¹ Tudi hrane in vode so imeli zaradi odločitve nadrejenih bore malo. Epilog je sledil v smislu odrejenega prehranjevanja, zmanjšanja težkih del pri utrjevanju na položajih in neprostoVOLjne skorajšnje predaje nasprotniku.

Pomembno je nemoteno zagotavljanje električne energije v vojaških objektih. Pri blokadi vojašnic so tudi drugi pritiski, kot so odvzem električne energije, odklop vode in prekinitev telefonskih povezav s svetom, zelo močni in priročni pritiski na

²⁰ BVP: bojno vozilo pehote. Lahki oklepni transporter namenjen prevozi pehote.

²¹ Prevrnjena prikolica s poljsko kuhinjo: barikada na Brezovici je tankom z Vrhniko pri premagovanju prevrnila prikolico. Posledično so jo morali pustiti zadaj in tako so ostali brez kuhinje (Švajncer, 1993, str. 107).

agresorja. Nekaj je dodal tudi letni čas, bila je junijska vojna in toplo vreme neugodno vpliva na vojaka.

Vozila vseh kategorij so bila zastarela, kar se je izkazovalo od samega začetka. Vojska je bila v krizi in v času zaključevanja reorganizacije. Na tehniki se je to poznalo pri vzdrževanju.

V naslednjih dneh vojne so načrtovali popolnjevanje enot na terenu s pomočjo helikopterjev, v določeni meri je bil logičen korak, dokler se ni zgodil napad s protiletalskimi raketami s strani TO ter posledično sestrelitev prvega zračnega plovila (Janša, 2013).

V dobršni meri in v sorazmerju s sodelovanjem ter zmanjšano bojno agresivnostjo proti slovenskemu narodu so dobili tudi logistično podporo iz vrst TO, občasno so jim omogočili telefonski klic domov.

6 GOSPODARSKA PODJETJA V OBRAMBI

Pri raziskovanju, preučevanju in analiziranju gradiva ter poteka dogodkov v času osamosvajanja smo odkrili zelo lepo izpostavljeno sodelovanje civilnih gospodarskih podjetji pri organizaciji obrambe 3. PŠTO. V nadaljevanju bomo izpostavili naslednja podjetja:

- Pošta telegraf telefon Kranj (PTT),
- Cestno podjetje Kranj,
- Alpetour – potovalna agencija Kranj,
- Surovine Maribor – poslovna enota Kranj,
- SGP Gradbinec Kranj,
- Gozdno gospodarstvo Bled in Tržič,
- Železarna Jesenice.

Od konca maja 1991 so zaradi ukaza o pobiranju orožja na PTT uvedli notranjo zaščito z oboroženim pripadnikom v avtomatskih telefonskih centralah. Namen tega je bil preprečitev uničenja ali neupravičenega dostopa do pomembnih telefonskih linij. Med agresijo so lahko nadzirali promet med vojašnicami in obmejnimi stražarnicami, jih po potrebi izključili iz omrežja oziroma vključili.

Cestno podjetje Kranj je v procesu sodelovalo z menjavo obmejnih tabel, v nadaljevanju pa s cestnim barikadami in primernimi cestnimi znaki o ovirah na cesti. Za sodelovanje na cestnih ovirah so uporabili tovorna vozila. Nekaj teh je JLA tudi zaplenila; po vojni so jih dobil nazaj.

Alpetour je sodeloval na blokadi cestne infrastrukture v oklici Brnika z avtobusi, ki so bili prazni in onesposobljeni za vožnjo. Za nalogo so angažirali 27 avtobusov, drugi so bil v rezervi.

Surovina Maribor je iz poslovne enote na Gorenjskem omogočila testiranje novega protioklepnega orožja, ko so dostavili železni material večjih dimenzij. S tovornimi vozili in delovnimi stroji so sodelovali tudi pri nameščanju cestnih barikad.

SGP Gradbinec je angažiralo svoje delavce v smislu postavljanja in miniranja barikad. Za nalogo so uporabil svoja vozila, k so utrpela veliko škodo. Pri umiku JLA z Brnika so sodelovali pri prevozu tankov.

Gozdni gospodarstvi Bled in Tržič sta z lastnimi kapacitetami postavljali barikade na različnih lokacijah, uporabljali so tovorna vozila in tudi izvajali sečnjo obcestnih dreves.

Železarna Jesenice je iz železnih materialov izdelovala ježaste ovire²² za barikade na cestah. Organizirali so prevoze teh težkih konstrukcij po različnih lokacijah. Uporabljali so tudi industrijske vozičke z večjim tovorom za blokado (Klinar, 2001, str. 122–134).

Brez njih bi bilo mnogo težje obraniti 3. PŠTO.

7 ZAKLJUČEK

Vojne so stalnica človekovega življenja. Vsak dan se borimo za svoj obstoj. Ob večjih časovnih prelomnicah smo prisiljeni prijeto tudi za orožje in si na brutalen, krvav način izboriti svoj prav in obstoj. Slovenci smo se takšni tragediji poizkušali izogniti, vendar so se okolje in dogodki tako odvijali, da je bilo treba poprijeti za orožje in braniti svojo domovino. Odcepili smo se od Jugoslavije, v kateri smo živeli 45 let. Od smrti Josipa Broza Tita naprej je bilo družbeno in politično okolje v razsulu, do njegove smrti je bilo pa vzdržno. Zgodovinska želja je bila premočna in smo se odločili za samostojno pot.

Pot samostojnosti in neodvisnosti se je začela na lep način s proslavo in svečano menjavo državne zastave. Naslednje jutro smo se zbudil v kruto realnost. Analiza dogodkov je pokazala medlo in nepripravljeno obrambo ter šok ob presenečenju, ko je JLA zapustila vojašnice in prestopila meje, da bi prevzela nadzor na zunanji

²² Ježaste ovire: železna konstrukcija, zavarjena v 1,5 m visoko obliko, podobno ježu, zelo primerna za oviranje oklepnih vozil.

državni meji in nad ključnimi objekti. Kot prelomne točke v agresiji na Slovenijo bi lahko izpostavili naslednje:

- Barikade oziroma ovire na cestah, ki so onemogočale dostop do ključnih objektov. Dejstvo je, da je treba take objekte zavarovati z minsko-eksplozivnim sredstvi in jih obvezno varovati z živo silo. Le na tak način ima oviranje nasprotnika smisel in učinek.
- Poveljevanje in kontrola znotraj enot. Disciplina in hierarhija sta ključnega pomena v vojaških strukturah, ker omogočata red in kontrolo enote, v kateri je veliko različnih karakterjev. Med agresijo so se pojavljali incidenti z alkoholom in določena individualna herojska delovanja proti JLA, ki bi lahko prešla v večji spopad.
- Splošno poznavanje terena. Namen PŠTO in njihova razdelitev na ObmŠTO je ključ do uspeha zaradi poznavanja terena, saj so enote sestavljene iz lokalnih prebivalcev. Primer na Ljubelju nakazuje napako. Enota, namenjena v podporo lastnim silam, je namreč na mejnem prehodu zgrešila pot in odšla na napačen hrib. Posledica je bila umik lastnih enot s prehoda.
- Radijske zveze so ključna stvar pri vojaških operacijah. Čeprav jih TO ni imela na pretek, so bili zelo iznajdljivi, vendar se je primanjkljaj poznal pri dogodkih na Jezerskem, ko je bila enota JLA obkoljena s strani TO in pripravljena za napad. Le bistra odločitev poveljujočega v enoti je preprečila tragedijo po medsebojnem obstreljevanju.
- Pozitivna točka v agresiji za TO Gorenjske je odločitev za napad na vojašnico v Škofji Loki. Enote TO so se težko branile proti oklepnikom in letalstvu zaradi pomanjkanja oborožitve in streliva. S tem dejanjem so se dodobra okrepli in morala v enotah se je dvignila.

Pri načrtovanju nalog in razvoja dogodkov moramo vedno predvidevati ali vsaj razmišljati v smislu, kaj se lahko zgodi in kako bomo odreagirali. Vodje morajo imeti sposobnost sprejemati hitre odločitve glede na potek naloge.

Logistično načrtovanje je za izvedbo naloge ključnega pomena. Pri tem moramo izdelati tudi načrt porabe sredstev in se odločiti, na kakšen način se bomo popolnjevali. V bojnih nalogah je velika potreba po primernem orožju in strelivu. Pomembna sta tudi prehrana in počitek pripadnikov. Logistična oskrba je bila na območju 3. PŠTO rešena s pomočjo lokalnega prebivalstva. Pripadniki TO so prihajali iz lokalnega oziroma domačega okolja. Kdor se bojuje na domačih tleh, ima vedno podporo domačinov. Tudi štab TO je sledil in podajal ukaze za menjavo enot na ključnih položajih.

Nasprotna stran je imela med izvajanjem naloge podobne izzive. Ob prvih premikih so enote, namenjene na Brnik, izgubile poljsko kuhinjo. Pri natovarjanju opreme za nalogo so zaradi kratkega časa za pripravo zavestno naložili manjšo količino hrane

in vode. Tudi zveze so bile njihova nočna mora, na Toškem čelu je ostal tank za zvezo med njimi in nadrejenim poveljstvom, rezerve niso imeli seboj. Ko so enote dosegle mejne prehode in jih zavzele, niso imeli nadaljnjih navodil, kaj in kako naprej. Tudi sredstva zvez niso delovala, zato so bile enote prepuščene sami sebi. Enote iz gorenjskega okolja so bile pri svojem premiku in delovanju bolj pasivne. Razlog je v tem, da je poveljniški kader imeli družine na istem območju, imeli so odlične prijateljske odnose in vrsto let so se vključevali v lokalne skupnosti. Zato je večina teh pripadnikov prestopila na slovensko stran. Ahilova peta je bila tudi njihova zastarela tehnika s pogojno operativnostjo ter neusposobljenim in neizurjenim kadrom za upravljanje z njo.

Če bi se taki dogodki ponovili danes, bi Slovenska vojska ravnala drugače, bolje. Zrasla je iz takratne TO, vendar je v tem svojem razvoju dosegla pomembno rast na področju usposabljanja, izdelovanja bojnih postopkov in uvajanja nove opreme. Poveljniški kader je izšolan v domačih inštitucijah in izkušnje pridobivajo v prijateljskih vojskah širom sveta, veliko pripomorejo tudi mednarodne taktične vaje in analize različnih bojev oziroma vojn, v katerih so udeležene prijateljske NATO vojske. Taktični bojni postopki so »živa stvar«, ki se stalno preverjajo in izboljšujejo. Z vzdrževanjem se ohranja konstantna raven tehnike, sredstva se namenjajo za nakup novejših opreme.

Naučene lekcije in analize takšnih bojev nam še kako koristijo pri mednarodnih operacijah v podporo miru. Okolje delovanja je podobno v revnejših državah, kjer je sestava nasprotujočih vojska primerljiva z vključenimi v vojni za Slovenijo leta 1991. Zato bi lahko Slovenska vojska naučene lekcije in malenkosti iz preteklih dogodkov upoštevala pri izvedbi nalog. Poveljujoči so usposobljeni za ustrezno načrtovanje.

LITERATURA IN VIRI

Alidžanovič, A. et al. (2016). *Vloga teritorialne obrambe Gorenjske v procesu osamosvajanja Republike Slovenije 1990–1991*: zbornik. Kranj: Pokrajinski odbor Zveze veteranov vojne za Slovenijo Gorenjske.

Bauman in drugi (1991). *Vojna za Slovenijo*. Ljubljana: Cankarjeva založba.

Furlan in sodelavci (2006). *Vojaška doktrina*. Maribor: PDRIU.

Grizold, A. (1999). *Obrambni sistem Republike Slovenije*. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve, Visoka policijsko-varnostna šola.

Janša, J. (1992). *Premiki: Nastajanje in obramba slovenske države 1988–1992*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Kladnik, T. et al. (2011). *Vojaška obramba Slovenije 1990–1991*. Ljubljana: Defensor.

Klinar, R. (2001). *Zgornja Gorenjska 1990–1991*. Radovljica, Jesenice: območno združenje veteranov vojne za Slovenijo

Kolšek, K. (2001). *Spomini na začetek oboroženega spopada v Jugoslaviji 1991*. Maribor: Obzorja.

MORS Studio (2011). *Osvobajanje zgornje Gorenjske*. Dokumentarni film.

Srpski oklop (2009). *Samohodni PA top Praga M-53/59/70*. Pridobljeno 15. 8. 2018 z naslova <http://oklop2.tripod.com/praga/m53.htm>.

SSKJ (2000). *Kaliber*. Pridobljeno 18. 8. 2018 z naslova <http://bos.zrc-sazu.si/sskj.html>.

Švajncer, J. J. (1993). *Obranili domovino: Teritorialna obramba Republike Slovenije v vojni za svobodno in samostojno Slovenijo 1991*. Ljubljana: Viharnik.

Wikipedija (2017). *Teritorialna obramba*. Pridobljeno 18. 8. 2018 z naslova https://sl.wikiquote.org/wiki/Teritorialna_obramba_Republike_Slovenije.

Wikipedija (2018). *Slovenska osamosvojitvena vojna*. Pridobljeno 15. 8. 2018 z naslova https://sl.wikipedia.org/wiki/Slovenska_osamosvojitvena_vojna.